

סתירה לרבריו". ובאמת כן הוא שאין משם לא ראייה ולא סתירה, כי מה שער ויריבונו, ואלדראמן מן פרצה קברם. והספנות אשר בחי' קברים, צריך עדין לפנינו ויריבונו בעצמו לא תחלים הדבר, וען כי ספנות אינן נקראות דראמן בערבות. נגד זה נראה כי בנמרא (סנהדרין קז ע"א) מנו באמת ער הלונגארברין במ"ש צים (ליבין, ליבין ולחד נ"י ודא כפי הנראה הנכונה) לנין אספר והיינו לו (ג) נן (אס) פר. והנאין ויל לא יחלוק על התלמוד, ע"כ קרוב לודאי "שאלדראמן" הוא אצלו כגון השם לאוסה ו', כאשר תורה על זה השם גם דמלה פרצה, ואין פירושה כאן "חוק", כי אם חלק הארץ והיא אשר האליגנארברין התגוררו בה פרצה קברם בערבות שמה. ודו לעת עתה בזה, כפי לעזרת ונחמיה ח"ב גדר א"ה עוד מאיות פרטים הנוגעים לעניינינו. סימא דחק פורקא: הפי' שלפנינו באמת קדמון ושם מחברו ר' סעדיה הוא. אולם לא ר"ס אשר לא נודע בעולם ולא היה ולא נברא כי אם רס"ג, כי האמיתיים שירבא בשני רובם ככולם נמצאים בחוכו.

(א) ב"א, כ' רבו הפירושים וכי' ופי' הנאון בב"א... בודש אחשוית וארתחשסתא וכי' אמנם במיתחם נראה שחשב ה', והם דריוש המר, בודש הראשון, אחשוויש, ארתחשסתא, ודריוש וכי' ע"כ גם זה אין סתירה בטאית, כי הראשון הכי.

ירושלים.

אלעזר הלוי דר גרינהוט.

לקורות היהודים בחעלם (פ' לובלין).

ומן התחלת ישוב אחב"י בעיר חעלם קדום הוא מאד כי זה לפני שנה מאות שנה היו יהודים בחעלם, כנראה מן המצבה משנת ח' הנמצאה בבית העלמן שבקדש (הוא א') וירידי הרה"ג ר' יוסף לעזישטין האב"ד דק"ק סטראצק נ"י הודיעני באחד ממכתביו אלי כי ר' חיים בש"ת, אור ידוע "יבד" כי זה יהודים בק' חעלם ובק' הלאדימיר. והנאון ר' חיים אור ידוע חי בסוף הארץ החמישי, ומה נוכח לדעת כי היו יהודים בחעלם עוד בסוף הא"י החמישי. והיהודים חסד לפ"ד מאלה שנגרשו בקיוב בערך שנת 1120 ע"י הנסד הלאדימיר מאנאסאך, אשר כפי הנודע התישבו כלם בארץ פולין וליטא, ושם יוכל היות כי היהודים הפלמים מרודפיהם בימי מסעי הצלב בבעתן ואונגאריא התישבו בארץ פולין הקרובה והשקמה, ומשם התפשטו ובאו גם אל העיר חעלם. כבר ידוע הוא לכל קוראי דברי חיים לעמים בפרט ולישראל בכלל, כי מצב היהודים בערים אשר היו תחת ממשלת פולין היה יותר טוב מפעמים טמנכם בארצות אחרות. גם מדברי נאונו בש"ת שלהם נקל לדעת כי מוב היה מצב היהודים בפולין. למשל: בש"ת, משא בנימין (סמן פ"ו) באו רבנים נכבדים מאד ליחס עם הארץ אל היהודים וז"ל: "נכדים שואלים מישראל מלבושים ותבשומים כיום חניהם ליבשים אותם בשעה שחללים לבית תפלת

(1) את המצבה הזאת לא ראינו, אך וקני העיר וביניהם גם ראש הבה הקרישא הנדל לא על אדמתה.

ואחרי כן מחזירים אותם". ודברים ראלה כתובים בסוף המאה השש עשרה ודברי סוסבום על פולין וגאליציה (*).

וגם המ"א בש"ת שלו ועוד נאונים רבים מרבים לספר עיר המצב הסוב של חדרים בפולין.

גם בעיר חעלם היה מצב היהודים טוב, כי משנת 1569 מוכן ה"אונא הולבלינית", החלו הפולנים והאונאיטים להרע את הרוסים וישרפו את בתי תפלתם ואין קץ להצרות אשר סבלו הרוסים ויבני ארץ פולין בעת ההוא.

בימים ההם נהנו הפולנים ליהודים, ויבני עיר חעלם, את ספתחי בתי התפלות לרוסים, ויהודים היו או מושלים עליהם, ועל הרוסים והבית הרוסי היה לקנות כל צרכם אצל היהודי ולשלם בעדם כפי שודושי היהודי; הכמרים וכל הרוסים הסקוטטים לא יכלו לטחון קמח בבית היהודים שלרם, כי אם בבית היהודים של היהודים, ואם כבוד רוס דרוב עו בנפשו וקנה לו מאכלים או בנדים אצל אחר ולא אצל יהודי, צריך היה הכמר הרוסי לשלם ליהודים כסף ענשים (**).

בשנת 1648 בא צורר היהודים באגראן חמליניצקי ויצר על העיר חעלם, ואנשי העיר לא הפצ' להבנע לפני באגראן וחילו הרב והחוק; אך הוא בנבורחו וכחילו הרב שבר את דומות העיר, ויבוא העירה ויהרוג את כל יושביה לפי חרב וביניהם את כל היהודים, ואלה חסד דברי בעל "סיט היין" על אדות החרגה הזאת: ומשם (מחלאדאחה) הלך לק"ק חעלם ושם ארבע מאות בני ישראל ונהרגו כמעט כלם עי"ש; ובקנת ר' שלמה בלאגנ ד"ל בספרו "ספר חיים" (דפוס הנובר תרל"ה 1876 עד 829) על הרוגי ת"ח יוכיד גם את הרוגי עיר חעלם וז"ל: "אל מלא רחמים הוא יפקוד ברחמים העצומים הנפשות הקדושות והתמימים... קהלות קדושות שספרו נפשם על קדושת השם, כעולה ובחפאת נאשם בעלי תרין חבסי חרשים, בחורים ובתולות סף נשים: בקהלה המפוארה ק"ק לובלין, ונהרגו שמה תלי תלין, שבת משיש חדוה ונולין, נפשם כסוב תלין: הנמלטים מחרבות השינום בק"ק קרבא (**), האכזרים, והרגו זקנים נשים ואנשים בתולות ובחורים, שגבו דמם כמים המוגרים: חבטו משמים וראה שכן מעונים, הנדרגים בליטא ובחולין רשנים ורעננים, בקאחלי ובגליל חעלם הרנו המונים המונים, חסידים ותמימים, אבות ובנים יי' וכי' עי"ש (*), ומעיד חעלם הלך באגראן עם חילו אל העיר ואמושין הסמוכה לה, ויהרוג את יושביה ומשם הלך אל הערים הסמוכות לה, ויהרוג וישמד ויאבד יהודים רבים בעיר טאמא שוב, שברשין והרשאו" (**).

בית הכנסת שבעיר חעלם ישן הוא מאד, ולפי המסורה יעמוד על תלו זה שמונה מאות שנה; ואמנם לפני שש מאות שנה כבר ישבו יהודים בעיר חעלם כפי שהזכרתי, ויש לשער כי פיה"נ נבנה בראשית התישבות היהודים.

(*) עין בס' לקורות היהודים בליטא, פולין ורוס"א להח' כ"ץ.

(**) עין בס' "Холоднокровная", להח' באנדשקאה.

(*) עיר קטנה הסמוכה ללובלין.

(*) עין בס' "חיון נהום" היצאת ח"י"ג.

(*) עין בס' באגראן חמליניצקי" להח' הרוסי קאסטמארוכ ח"ג 1884.

גם אור התורה נגה על ההדות בעיר העולם עוד בימי המהרש"ל, ורבנים תאונים מפורסמים ישבו שמה על כסא ההוראה, ובימי המהרש"ל היו ישיבות גדולות בעיר העולם, אשר בהן הרביצו תורה והעמידו תלמידים גדולי עולם, והיו רבנים רבים ראשי הישיבות שמה כמו ר' שמעון האב"ד הראשון בחעלם⁽¹⁾, ר' זלמן שלמה, אשר ישב על כסא הרבנות בעיר העולם אחרי ר' שמעון הגל, וגם הוא היה ראש הישיבה שמה כפי רביו בעל הציד, וגם הרש"ל בתשובותיו יצא בשם ר"י וז"ל: "שלח אלי ראש ישיבה אשר שמי בקרבנו מזה בן מזה מהר"ש מחעלם"⁽²⁾ ועוד רבנים רבים כאלה היו ראשי הישיבה בעיר העולם. בימי יערי הארצות נחשבה עיר העולם וסביבותיה לאחת המדינות הגדולות, וגם נבחרו רבנים מחעלם לדיוני המדינות.

ואלה הנה המצבות העתיקות הנמצאות בבית העלמין של העיר העולם:

א	פ"ג	ה	פ"ג
איש ישר הולך בתום עסק באמת מהור"ד שמואל צבי בהמנוח מהור"ד ... נפטר י"ח שבס' שנת ר"ב	איש תם וישר וירא אלהים מסתופף בצל צדיק אמת		
(ב) איש תם וישר	יום ג' יז' תמו שפ"ח לפ"ק פה נטמן איש נאמן צנצנת חסן, באסף הדימן החסיד וישר במעשיו בשר חי לר' שמו מהור"ד ססח במהור"ד אפרים תנצב"ה וינוע ויאסף וקן ושבוע ימים היה מהנה סנכסיו תלמידיו חכמים תנוה נפש ... (נמחקי האותיות)		
(ג) תנצב"ה			
איש תם וישר ירא ה' חסיד וענו מסתופף בצל צדיקים המנוח מהור"ד משה אריה בהמנוח מריה אהרן דל נפטר ה' כסליו שנת רס"ד			
(ד) תנצב"ה	איש תם וישר הלא הוא מהור"ד סנכס סאיד בהמנוח מהור"ד יוסף דל נפטר בהרש' חסון שנת ה'מ"ב ...		
האברך אשר לקול יתומים קשב ידו מאספם נכר עשות צדקה ויפיע לנצח הלא הוא מהור"ד אליקים נעזיל במהור"ד שמואל נפתלי הערין נפטר בעיר ... שנת רס"ד			
תנצב"ה			

(1) עין בצמח דוד שנת של"ג. (2) עין בתשובות המהרש"ל סי' ק"א.

רבני העיר העולם:

(א) האב"ד הראשון בעיר העולם היה הג"מ שמעון הגביר, בצמח דוד, ולפי דברי הרה"ג ר' יוסף לעזנשטיין האב"ד סעראצק נ"י באחד ממכתביו אליו. דא ר' שמעון אויערבוך אחי הג"מ דוד מעביל אויערבוך. אבי הנאון שמעון ואלף אב"ד פונק ופראג, התן המהרש"ל, המוכא בשו"ת רש"ל סי' ק"ה.

(ב) אחיו מלא מקומו ר' שלמה זלמן הגביר, ג"כ בצמח דוד והרש"ל יצאו בתשובותיו סי' ק"א וז"ל: "שלח אלי ראש ישיבה אשר שמי בקרבנו מזה בן מזה מהר"ש מחעלם" עי"ש.

(ג) ואחיו נחמיה לרב הנאון ר' אליהו ב"ר יהודה אהרן הגודע בשם ר' אליהו בעל שם, דא היה מתלמידי המהרש"ל⁽¹⁾ ומוכא בשו"ת המהרש"ל סי' מ"ב ובס', שאלת יעבין⁽²⁾ ח"ב סי' פ"ב; והרב סדר הדורות ושם הגדולים כתבו כי הוא בעל הספר סי' מכלל יופי, אך הח' דעמביצער בספרו, כלילת יופי כתב כי לא ר' אליהו הגל מחבר הספר, מכלל יופי, וכן דעה הרה"ג יוסף לעזנשטיין נ"י ובאחד ממכתביו אלי הודיעני לאמר: "הרב סדר הדורות ושם הגדולים כתבו שהוא (ר' אליהו הגל) הרב מכלל יופי, וכמח"כ טעני כי הרב מכלל יופי היה דר' משה לואנץ, האב"ד וירמיווא, והוכא בשו"ת, דומ השני" סי' כ"א וכ"כ ויש לו הסכמה בס', שפע מל" (רפוס האנאזאי) ובס', נשמת אדם" (שם) והיה תלמיד הנאון ר' יעקב גינצבוויג עכ"ל.

הנאון ר' אליהו בעל שם נפטר בעיר העולם ושם חלקת מחוקק ספון ועל קברו אין שום מצבה כי אם גל של אבנים, וקני העיר הגידו לי כי ר' אליהו זה לפני מותו לבל יעמידו על קברו מצבה.

(ד) אחיו מות הג"מ אליהו ב"ר יהודה אהרן ישב על כסא הרבנות בעיר העולם והנאון ר' שמואל אליעזר ב"ר יודא, וכן חתם על ספריו, ואחרים קראו שמו ר' שמואל אירלש, ע"ש חמותו אירלש מפונא, שהיתה אשה גדולה ורבת פעלים, כי בשנת שמי' קמה ותעש את ביתה בית ועד לחכמים ויהיו שם רבני המהרש"א, ואחרי מות חמותו הלך מפונא חעלמה, והופיע שם באור תורתו משנת שס"ה עד שעה. ומשם נתקבל לר"מ ואב"ד בעיר לובלין, ובסוף ימיו היה ראב"ד בק"ק אוסמרא, ונפטר שמה ביום א' ה' ימים לחדש כסלו בשנת שצ"ב לפ"ק.

(ה) אחרי המהרש"א ישב על כסאו בחעלם הנאון ר' אליעזר פערלעס, ולפי דברי הרב סעראצק נ"י במכתבו אלי טעה בעל המוסד בחשבו כי ר' אליעזר פערלעס היה האב"ד בעיר העולם אחרי ר' שלמה זלמן.

(ו) אחרי ישב על כסא הרבנות שם הג"מ יצחק ב"ר שמואל הלוי, דא היה אחיו ורבו של המ"נ, והוא הופיע באור הוריתו בק"ק לודמיר ואח"כ נתקבל לאב"ד בעיר העולם כפי שחותם עצמו בשו"ת שלו סי' מ"ה וז"ל: "נאם יצחק לוי יושב אהל פה ק"ק העולם, ובשנת שפ"ז נתמנה לריש מחיבתא בק"ק פונא כאשר יעידו הסכמות הנאונים על ספרו, שיח יצחק" בשנת ה'ת"א.

מתי הלך לעולמו ואיה מנוחתו כבוד, לא נודע לנו, ובשנת ת"ז שאו מסר בעל חס"ו את ספרו על ש"ע יו"ד לבית הדפוס, או כבר לא היה ר' יצחק בין

(1) עין בס' כס, כס, שלמה לח' תאראדעקו.

החיים, כי בס"ז ש"ע יו"ד בדיש ס"ז כ"ז העתיק תשובת אחיו הגאון וכתב עליה
(ה"ל¹).

(ו) אחריו נתקבל לאב"ד הג"ס משה קאצינלביינען. הוא היה האב"ד
לובסקא ומשם נתמנה לאב"ד בחעלם יסעם ה"ך אל מאהלים דרוסין.

(ח) על כסאו ישב בנו הג"ס שאול, אשר היה האב"ד פינשטוב, ובאר
ויש לו הסכמה כס' מים חיים, צנצנת המן, שבתא דוינלא, ג' תולדות יצחק.

(ט) אחריו מלא מקומו הג"ס ר' יקותיאל ב"ר הושע אהרן מלובלין, ובא
שם בהסכמה בשנת תל"א ע"ס, לב אריה קה"ת ומוכא בקונטרס, אוצרות חיים
שבסוף שו"ת, מים חיים לר"ח ראפאפורט, והרב ר' יוסף לעזענשטין האב"ד
מערצק ג"י הודיעני כי אחי ר' יקותיאל ב"ר הושע אהרן היה ר' יעקב מחעלם,
המוכא בהנהגות בנו ל"ס, מנחת כהן (פירדא תק"א) להרב שבת ב"ר משה.

(י) אחריו נבחר לאב"ד הגאון ר' הלל ב"ר יונה הלוי, נין ונכד להגאון ר'
אליעזר אשכנזי מחבר ס' מעלה ה"י והסכים שם בשנת תמ"ח ע"ס, עילת
יצחק (דפיס פפ"ט תנ"ב), ובעל שם הגדולים טעה בכתבו כי הגאון הזה הוא
המחבר ספר בית הלל, כי זה היה האב"ד קארן ואלקאן, בחדר נפתלי
הר"ן בן הג"ס שמואל מברוסק.

מחעלם נתקבל ר' הלל ב"ר יונה לרב בעיר ווילנא.

(יא) על סקומו ישב הג"ס מאיר ב"ר בנימין וואלף ב"ר אברהם ב"ר יוסף
מאן, והסכים שם ע"ס, גתיו ישר (וידענפורט תע"ב) בשנת תס"ט ומשם
נתקבל לאב"ד בעיר אפמא.

(יב) אחריו ישב על כסא הרבנות בחעלם הג"ס שלמה כהנ"ס שמתה
הכהן ראפאפורט והסכים שמה ע"ס, ורע ישראל בשנת תפ"ב כ"ה תמוז, והוכא
בהנהגות גכדו ר' יעקב מאהליץ ובשו"ת, ברכת יעקב.

(יג) ואחריו נתמנה לרב הג"ס צבי הירש ב"ר ועליז וחתם שם על
הדפסת ספר, רמשיק אליעזר על התורה, בוער ריציזאואל שנת תפ"א.

(יד) אחרי מות הגאון ר' צבי הירש נבחר לרב הגאון ר' שאול מרגליות
בהרב, מאיר נתיבים, וזהו מקדס אב"ד קאמרנא ולובלין, והוכא בשו"ת, מאיר
נתיבים לאב"ד, ובא בהסכמה על ספר שו"ת, דר הכרמל, עמודי כסף, שער
המלך על דרוש ועל הספר, כלילת יופי.

כל זאת הודיעני הרב מסעראצק ג"י וגם כתב אלי כי בנו האב"ד לובלין
היה חתן הגאון ר' אריה לייב האב"ד לבוב, מארגנפאל, ואמשיסדרם.

(טו) אחריו נתמנה לרב הג"ס שמואל שחכמים שמה על הספר, בית לחם
יהודה על יחד שנת תס"ד.

(טז) אחריו מות ר' שמואל ישב על כסאו הגאון ר' שלמה בעל מרכבה
המשנה.

הגאון הזה היה יליד עיר ואמושיץ, הסמוכה לחעלם, וישקד שמה בדיקה
ראב"י ורכא וגם בספרי חכמה עד כי שמו יצא לתהלה ולכרובה, וה"ד משה פירס
שהוא אז ראש ומנהיג בעיר ליסא נתן לו את בתו לאשה ואחרי חתונתו נתקבל
לאב"ד בעיר חעלם והגאון ר' חיים הכהן ראפאפורט כתב בהשכחותיו על בער

(¹) עין כס' אנשי שם לתח' בומר ג"י.

מרכבת המשנה בזה"ל: "מחיתני הרב המאיה"ג המפורסם האב"ד מחעלם.
כפי הנראה היה ר' שלמה בעל מרכבת המשנה שנים רבות בעיר חעלם
עד כי כנוהו בשם ר' שלמה חעלמא, וכן כתב בעל כלילת יופי כי היה
אב"ד בחעלם ימים רבים, ר' שלמה בא בהסכמה בעיר חעלם על ספר, הליכות
עולם (דפוס וילנא הקמ"ז) בשנת תק"ד, ומעיד חעלם נתקבל להיות לרב
הכולל בעיר ואמושיץ והגליל ובעיר הגליל אשר היה בעיר בראי ביזמא דשוקא
כיום ה' עשרה במבט שנת תקכ"ח חתום שם: נאם חק' שלמה בעל ס' מרכבה
המשנה הרב הכולל דק"ק ואמושיץ והגליל.

וזה כאשר מת הגאון ר' חיים הכהן ראפאפורט, נבחר ר' שלמה לרב בעיר
לבוב, והוא ישב שמה על כסא הרבנות שש שנים ואח"כ עזב את העיר הזאת,
כי היה ברעתו לנסוע לארץ הקדושה ויסע לעיר שאלוניקי ויציא לאור שמה את
ספרו, מרכבת המשנה מהרוא תניא; ולראובן נפשי לא בא אל מרחו חפצו כי
נפטר בשאלוניקי¹. והגאון הזה היה גם מדרק נחל ויחבר ספר, שערי נעים
על דקדוקי נגינות ומעמים וגרסם עם הנהגות הר' שלמה מדובנא פ"פ דאדר.
תכ"ו²).

(יח) על כסא הגאון בעל מרכבת המשנה ישב הגאון ר' יצחק הלוי
בהגאון מרדכי בן הגאון הקדוש מוה"ר יהושע רייזעס. הוא הסכים שמה על
הספר, ברכת יעקב (לבוב הקמ"ז) ושם חתם: חק' יצחק הלוי מלובוב חונה
בק"ק חעלמא והגליל.

הרב יצחק הלוי היה גם האב"ד בעיר לבוב ולעשנב והוכא כס' מאיר
נתיבים ס' ל"ו, בטר בהונ"ד ס' ק"ט, פרי תבואה ס' כ"ב; והרב מסעראצק
ג"י הודיעני באחד מסכתביו אלי כי הוא בא בהסכמה גם על הספרים: בנין
שלמה ארץ צב, גבעת שלום, הר הכרמל, כלילת יופי, ערבי הנגזים, עשרת
שלמה, שירי תהלה תפארת ישראל זמא ותכונת השמים, ועוד הודיעני הגאון
הג"ל כי אבי ר' יצחק הלוי הגאון ר' מרדכי הוא נכד הגאון מניני שלמה, והר'
יצחק הוא חתן הג"ס אריה לייב האב"ד לבוב, מערניפאל ואמשיסדרם, נכד הר'
העשיל מקראקא, הג"ס יצחק הלוי נפטר בקראקא יום ו' עש"ק י"א סיון שנת
התק"ט.

(יט) כאשר נתקבל ר' יצחק הלוי לרב בקראקא ישב על כסאו הר' הירש
ב"ר יוסף והוציא לאור בשנת תקמ"ט, מחברת רעיונות ע"ד תקן מצב היהודים
בפולין ואופנים נאותים אך לעשותם לחושבים מעילים לארץ מולדתם³.

(כ) אחריו היה הגאון ר' חיים אחי הג"ס אריה ליבוש האב"ד שעברעשין,
והג"ס יוסף האב"ד ביאלי דלימא, והג"ס משה האב"ד שטרים; והוא בן הג"ס
יעקב האב"ד לויצקא, לענשטנא בע"ס, בוכבי יצחק על אה"ע והר' חיים היה
בן חעלם בשנת תק"ב.

(כא) אחריו נתמנה לרב ר' יצחק בן הג"ס יוסף מחבר ס' משנת חכמים.
הוא היה רב בעיר חעלם בימי עלומיו ואחרי מות אביו נתקבל לאב"ד בעיר
ואמושיץ כנראה מרדכי אשר כתב בהקדמתו לס', זכרון יצחק וז"ל: "מעתה לדעה
באתי עיני ולבי לד' נשאתי לחנני דעה ובינה בתורת ד' נאמנה; וברחמי שמע

(¹) עין על אדוותי כס' אנשי שם לתח' בומר ג"י.

(²) עין כס' תולדות הרקדוק לתתם חיים צבי לערנער ז"ל.

בקולו, והיה בעיניו לי, וחשתי כמה חרושים, וגם הנבית את קרני, ולדב ולסוד שטני, בעיר העלמא המפוארת, ומעט לא עמדת, כי נפל תפארתו, אדוני אני מורי, וחלף למנוחה ולנחלה למקום אהלי בתחלה, וכחמשה ושלשים שנה נהני נשיאותו באמונה, בעיר ואמושין המעופרת, ובמקומו הסדור השיבני, ובכתר הנזיר עמדוני, ומרם חולייתו לקבורה, שמוני לרב, ולמורה, ולאבי לחשו המבשרים של ינחלו אחרים את כסא כבודו, בלתי בנו לבדו, וכה עשו אבותיהם כשקבלו את אבי לרב עליהם, ישלם ה' פעלם, ויהי שלום בחילם, שלום בארמנותיהם, עבד כ"ב) כאשר עזב ר' יצחק בן הג'מ יוסף מחבר ס' "משנת חכמים" את העיר העלם נתעמר בעמדתו הג'מ יוסף קעזים, ומשם נתמנה לאבד"ק יאנוב, כ"ג) אחריו מלא מקומו בנו הג'מ אריה ליבוש ניואחזיו שבא בהסכמה על הספר "אור לשמים" ע"ת מאת חותנו הג'מ האבד"ק סמאבניץ ואפסא, שמעון מילנער.

שני מכתבים

שנחתק מפנקס הקהל בעיר פ"פ דמיון יע"א: (א) מכתב הגאון רשכבה"ר אברהם אבושיל אבד"ק ליסא ואח"כ בפראנקפורט דמיין אל קציני עיר פפ"ס ביום ט' אדר הק"ט לפ"ק ברכת מו"ט בעת שנתקבל לרב שמה; (ב) מכתב קציני וראשי ליסא מיום י"א חשו תק"ט לפ"ק לראשי קציני פפ"דמיין בקשה שינוחי לדור את רבם הגאון ר' אבוש הג'ל במקום —
הבא להפוס ע"י ר' צבי יחזקאל סיכלאון אבד"ק פלונסק.

א.

אל הררים הרמים העומדים לנגד עיני החכמים השלמים מפענחי נעלמים נגידים ומצויים לאומים ה"ה כבוד החסידים האוהבים האלופים ראש רוני קציני ומפכרי פו"מ שבעיר מלאה טופרים וחכמים כבא דכולא ב"י מנייה מלכי ואפרכי עמודי הנולת המעתידים על התורה והעבודה גבורי חול לאוריהא מלובשי מדה ובצירוף המאורות הגדולים הרבנים המובהקים דבריהם שבעתם מווקקים אלופי שרי התורה וחכמי בני הישיבה הגדולה לאלקים שבעיר ואם בישראל ק"ק פראנקפורט דמיין יע"א כל חד וחד לפום חורפיה ומדרגתו הרמה יתברך מהשוכן רומה מראש מקדמי ארץ וראשית אמור אמוריט נשא תחנה ותפלה לגורא עלילה נטלם נישאם על גפי מרומים מעלה מעלה לפאר ולהתלה נצח ועד סלה.

ואחר הבואנה האותיות האלה ומכירים אנחנו את ערכם הגבוה מעל כל גבוהם ואהם דרי ישראל מבחרי אחינו בני ישראל שבגולה וכסא כבודכם מגישא ומנוטל וגבוה מאד מאד לכן דעו נא רבותי לאשר אתם מבחין אינכם יודעים לשער כמה מיכותא שקליתו מינן וכמה ריעותא עבדיהן בהרף ואין אתי חו סתעמים על הסרגליות המוכה שאתם סנקשים לאבד סמנו אלא שאנו דואגים על העתיד בהיותנו יודעים אופי של מדרגתנו אף שער עתה תה"ל וכינו לסתך

(*) ע"ן בס' "קריה נאמנת" להר"ר ש"י פין ז"ע.

של חכמים גדולים וחסידים עליון לא כן עתה שכאשר נהפרכם שחנאון החסיד מ"י אב"ד ור"ם שלי"ם נתקבל לרצון לראש תפארת ישראל דקהלתכם מיד רבי ומתפרצים הסת רבני פולין קטן אשר זה דרכם כסל לטו לקנות להם רבנות ושמה בארץ במחיר כסף מאדוני הארץ ונתנו עניהם בקהלתנו הרמה לפי ספק רב להתנשא לראש בקרב קהלתנו אשר כל ספק יהי לנו למוקש כאשר אין לא ידנו להעמיד משפם הדת על תלה ולהחזיר העמדה ליושנה לקבל רב וסוף עפ"י ד"ת המוסכם לשחר פני כבודכם הרמה שתחוסו על כללות בני קהלתנו יצ"ו ועל פסוק של ישראל שלא יבוא ח"ו לירי ניום אולי יש תקנה שיסא כבוד א"י הגאב"ד שלי"ם דמקומנו להיות לנו למחמה ולמנן למטע התקלה הגדולה ולהסיר את המכשלה הזאת שלא נה" ח"ו לבח ולהקלה ולקרון שלא תתחלל בנו ח"ו שם שמם ולא על עצמנו בלבד יצאנו כי אם על כללות שארית שבערי הגליל שלנו שה פזורה שבקהלות ההלות פולין גדול שיש לנו להם פן נה" להם לתקלה אם יקבל בקהלתנו רב עפ"י אשר י"ה לאחבת מן שלא הפשה הגנע הזאת ביותר ח"ו יותר ע"י הגליל שלנו ואל אלקים הוא ידע שאין ספק לעמוד בפרץ על צד אחד אם לא ישאר כבודו במקומו כאשר נבר אולת ידיו ומשוקעים אנחנו בחובות עצומות ובצוק העתים הקשים הגליל דלנו מאד ואפס עזר ועזוב ונכסי ב"ב נתמוטטו בעוה"ר יבפרם לעת הזאת שאין יוצא ואין בא מקר העיר וחוצה וכל העם בפלים מחמת בעל המלחמה העצומה שהתעוררה בסביבותנו ובכל יום קללתו מרובה וכו' והלוא יספיק ידנו להפקיע את עצמנו ולצאת ידי חובתנו ואיך אפשר לנו להפריז על המדה והפצית להשר יר"ה לרצותו ברצוי כסף מלא כפי שרוצים להפריז לו בשביל עמדת הרבנות כדי לקבל רב הנזן כזה וזרא אלקים כמותו ולא כן אהם ראשי עם קדוש אשר בידים משפט הבחירה להקריא בשם ולהטנות במקומו רב אחר גדול ומובהק כי תה"ל אשרינו שאין הדור יתום ועוד מלכדו נאנים אחרים הראויים לאוהה איצמלא דנהוג רבנות ולהפס ישיבה בקרב קהלכם קדוש ובאמת אלסלי הרגיש בתחלה כבוד מ"י הגאב"ד נר"ו וחיו מסיק אדעתו גדול המכשלה הזאת שתה"י יציאתו מכאן עושה בנו רושם גדול כזה בודאי לרוב חסידותו ענתותו לא היה מקבל פאר הרבנות בקהלתכם הרמה כאשר התנצל לפנינו אחר שטרעה לנו רבת המכשלה הזאת ובכיוא לכאן האגרת הראשון של רפ"י מנשורה הרבנות מבוהלים ומרוזים חיינו מאד בעסקי הצלה נפשותנו בגורם מפורסם מסלשינו בסתר אשר הלשינו עלינו אל המלך פרייסיין ויהי והיינו בעת ההיא בצרה גדולה כמה חדשים לברר שקר הרמיתם ולא היה הוסן נורם דבר על לב הגאון דברים המרישנים על הלב עד אשר שגילה לרפ"י דעתו דמה לאמר לדבק טוב ורגליו כוננו לנסיע למחיצתכם קודש או הדבר היה קשה לו מאד הלא ליקן ח"ו בתוספותא לגבי תאדינים רפ"י ואנחנו בראיתנו יכנתו המריבה אשר היה סכן לשום פעמי מרכבותיו לנסוע מכאן אסרנו מה לנו לאמרוחי בכדי ולאפשי ברמיתם מרפ"י עד עתה כאשר עני כבודו הרמה ואה בעינים אשר מדי יום כיום מהאמצים ומתחזקים רבני פולין קטן המתנשאים למלך עלינו שלא במיכתנו ומשתדלים בכל עת לקנות הרבנות דקהלתנו ברמים מרובים ולא ר"י שתתלל בנו שם שמם ח"ו אף גם אין ספק שיהבו המחלוקת בקהלתנו יפרוץ לרוב לא נחא למרייתו דנימא רבי א"י כבוד אדמו"ר הגאון (מספרים שונים 11)